

עתיקות ליד הבית

קול קורא לשימור באתרים ארכאולוגיים ברשויות המקומיות והאזוריות

הנכם מוזמנים לקחת חלק בפרויקט ארצי לשימור והשמשת אתרים ארכאולוגיים בתחום הרשויות במימון משרד המורשת ובהובלת מינהל שימור המורשת הבנויה של רשות העתיקות ומשרד המורשת.

אנו קוראים לכם - ראשי הרשויות המקומיות והאזוריות - הגישו הצעות לאתרים ארכאולוגיים בתחום רשותכם המתאימים לאימוץ ולהנגשה עבור הקהילה ולמיזם חינוכי וקהילתי משלים סביב האתרים.

תמצית המיזם:

מטרת העל של המיזם הינה לקדם את נושא שימור המורשת הבנויה ברמה הארצית, לעודד שימור של אתרים ארכאולוגיים בריכוזי אוכלוסייה ולפתח מנגנון ארוך טווח לתחזוקה ושימוש של האתרים.

אנחנו - נשמר ונשיב לחיים אתרים ארכאולוגיים נבחרים יחד עם הקהילה המקומית.

אתם - בתמורה, תשתתפו בעבודות הפיתוח הנלוות, תתחייבו לקיים פעילויות באופן סדיר, לאמץ ולתחזק אותו כחלק משגרת החיים השוטפת שלכם.

כללי:

אתרי עתיקות רבים בשטחי רשויות ומועצות מקומיות מצויים במצב של הזנחה מתמשכת. נכון להיום, למרות שהרשויות המקומיות הן אלה הנושאות באחריות החוקית לנכסי מורשת התרבות שבתחומן, לשימור ולתחזוקה שלהם, לרובן אין מדיניות בנושא ובפועל אתרים רבים נתונים בתהליכי בליה והרס. גורל האתרים יכול להשתנות אם קהילה מקומית ונבחרה הציבור יגלו מעורבות בשימורם. מעורבותם יכולה לפתח זיקה של קהילה למקום וגאווה מקומית, ובסופו של יום, כך אנו מאמינים, האתר ישרת את הקהילה וזו, עם המנהיגות המקומית, תישא באחריות על השימור והתחזוקה שלו.

בבסיס שיתוף הפעולה המוסכם רשות העתיקות משמרת ומסדירה את האתרים בשיתוף הקהילה. בתמורה, הקהילה המאמצת, מתחייבת להשתמש באתר באופן סדיר, לקיים בו פעילות ולתחזק אותו כחלק משגרת החיים.

הניסיון המוצלח שהצטבר בשנים האחרונות מצביע על צורך במציאת שימוש חדש לאתרים הארכאולוגיים. שימוש שכזה יעגן את האתר בחייה של הקהילה המקומית, ויסייע לשימורו לאורך שנים. שיתוף הפעולה עם קהילה מגובשת, המגלה רצינות ובשלות לתהליך, חשובה אף יותר לתהליך השימור מאשר משמעותו הארכאולוגית של אתר זה או אחר. שינוי הגישה בשנים האחרונות מאפשר להפוך את השרידים הארכאולוגיים למתקן מרכזי המשולב במרחב וברקמת החיים. אנו מקווים כי פעילות יומיומית באתרים ארכאולוגיים מטופחים תפתח קהילות המכירות את ההיסטוריה של סביבת מגוריהם והמוקירות את שימורם של נכסי המורשת בהווה ובעתיד.

שותפים למיזם: המיזם ממומן על ידי משרד מורשת מובל על ידי משרד מורשת ורשות העתיקות ומקבל תמיכה וגיבוי ממרכז השלטון המקומי ומרכז השלטון האזורי בישראל.

מטרות התכנית:

- עידוד השימור של אתרים ארכיאולוגיים בתחום רשויות מקומיות ואזוריות
- פיתוח זיקה של תושבי הרשויות אל אתרי המורשת שבתחומן ואל עברן
- פיתוח מנגנון ארוך טווח לתחזוקה ושימוש באתרים הארכיאולוגיים
- מיתוג נושא שימור המורשת הבנויה על תקופותיה בארץ ועיגון בתודעה הציבורית

עקרונות התכנית:

- שיתוף הקהילה בשימור ופיתוח האתרים לרווחתם
- תמריץ תחרותי שנתי בין הערים והרשויות הגדולות.
- מעקב ובקרה שנתית בכל רשות
- הכשרת נאמני שימור וצוותי תחזוקה עירוניים.
- עידוד שיתופי פעולה הדוקים ורב מגזריים בתוך הרשויות

הרכב ועדת ההיגוי:

- רשות העתיקות - נציגי מינהל שימור ונציגי מינהל הנחלה
- נציגי משרד מורשת
- נציגי מרכז השלטון המקומי בישראל
- נציגי מרכז השלטון האזורי בישראל

שלביות תכנית הפעולה המוצעת:

התכנית מחולקת לחמישה שלבים שנתיים אשר חלקם יחפפו זה עם זה על מנת לייצר רצף עבודה:

- **שלב ראשון:** פרסום הקול הקורא לרשויות המקומיות והאזוריות
- **שלב שני:** גיבוש ההצעות בכל רשות והגשתן, כולל סיוע וקידום שיתופי פעולה במידת הצורך.
- **שלב שלישי:** התכנסות הועדה לבחירת ההצעות השנתיות לקידום והיקף התקציב המחולק להן.
- **שלב רביעי:** שלב ביצוע הפרויקטים בכל עיר במהלך השנה הכולל עבודות שימור ותכניות חינוך והכשרה משלימות.
- **שלב חמישי:** שיפוט שנתי של תהליך העבודה בכל עיר וקיום של טקס במעמד אישיות בכירה.

תכולת הבקשה

א. בחירת אתר לאימוץ בתחום הרשות

הפרויקט שם לו כמטרת על להגיע לאתרים הממוקמים בלב הרשויות בארץ. השאיפה היא להציע אתרים מרכזיים, חפורים ברובם בעלי פוטנציאל שימוש שוטף שאינן מצריכים עוד עונות חפירה נוספות. במידה ולא קיימים אתרים ארכיאולוגיים במרכז העיר יוצעו אתרים בשולי העיר.

להלן דגשים לבחירת האתר

- אתר בשטח ובבעלות הרשות המקומית/ אזורית
- אתר ארכיאולוגי **חפור** ברובו
- אתר נגיש לציבור הרחב
- אתר **אחד** מוצע בכל רשות
- נגישות למוקדים ציבוריים: בתי ספר, מתנ"סים, מרכזים מסחריים וכו'.
- אתר בעל פוטנציאל לשימוש רב תכליתי

ב. מינוי נאמני שימור

הצלחת הפרויקט תלויה בשלב המקדים של גיבוש ההצעות בכל רשות כך שיוגשו הצעות בשלות אשר מאחוריהן עומדת רשות בעלת מוטיבציה לקידום התהליך. כזרז ומנוע לקידום הנושא בכל רשות חשוב לעודד ולפתח נאמני שימור מתוך העובדים בכל רשות המעוניינים לקחת את הנושא על עצמם. עובדים אלו יעברו הכשרת שימור וארכיאולוגיה בסיסיים ויעודדו על ידי מרכז השלטון המקומי והאזורי בישראל.

על הרשות למנות נאמן שימור מטעמה (עובד הרשות או מי מטעמה שיהווה איש הקשר בתהליך הפרוייקט לרבות קישור עם הקהילה, קשר מול מסגרות החינוך, יקשר מול רשות העתיקות בכל מה שידרש לשם הוצאת הפרוייקט מהכוח אל הפועל, תיאומים לוגיסטיים וכיוצ"ב)

דגשים לבחירת נאמן השימור:

- מועסק/ת בקביעות על ידי הרשות המקומית
- בעלת זיקה או רקע בתחום השימור/ מורשת/ ידיעת הארץ/ הוראה.
- עצמאית ובעלת כישורים בין אישיים גבוהים.

נאמנים אלו יעסקו בין היתר בתחומים הבאים:

- ייצוג הרשות האזורית/ מקומית מול רשות העתיקות.
- סיוע בקידום ובגיבוש הצעות
- יקבלו הכשרה בסיסית על ידי מינהל שימור בנושאי השימור והארכיאולוגיה.
- מניעים ומקדמים שיתופי פעולה בתחום הרשות.

ג. פירוט מרכיבי הבקשה

תכנית הפעולה כוללת פעילות של אימוץ אתר סביב האתר וכן פעילות חינוכית תומכת העוסקת גם בתכנית מורשת לא מוחשית.

על התכנית לכלול את הנושאים הבאים:

1. בחירת אתר ארכיאולוגי מתאים לשימור ולהנגשה: יש להעביר מפה/צילום אוויר עדכני של האתר וסביבתו, מצב תכנוני של האתר - נתוני בעלות ציבורית וייעוד קרקע של האתר.
2. פרטי האתר – שטח האתר, תיאור האתר במצבו הנוכחי, חשיבות האתר מבחינת ארכיאולוגיה ומורשת, האוכלוסייה הסובבת – כמות אוכלוסייה ונגישות לאתר, מוסדות ציבור סמוכים.
3. שמות נאמני השימור שייצגו הפרויקט ברשות
4. פירוט מרכיבי הפיתוח המשלים שהרשות תעמיד לטובת האתר.
5. פירוט אופן אימוץ האתר המוצע על ידי הרשות.
6. מסגרות החינוך ברשות שייקחו חלק במיזם כולל אופן ההגעה לאתר.
7. מסגרות קהילתיות שישתתפו במיזם.
8. הצעות לשימושים נוספים למינוף האתר עם הקהילה ומוסדותיה
9. התחייבות לתחזוקה רב שנתית לאתר (על בסיס מסמך התחייבות המצורף בנספח)

קריטריונים לשיפוט הבקשות ומשקלם בבחירה:

- אתר מרכזי הנמצא בסמיכות למוסדות חינוך וציבור - 20%
- רמת המחוייבות לתחזוקה ושימוש. - 25%
- הצגת תכנית חינוכית סדורה - 10%
- שותפות משאבים בין רשות העתיקות והרשות המארחת - 25%
- שימושים נוספים למינוף האתר עם הקהילה ומוסדותיה (טקסים, הדרכות, שימוש מסחרי, אירועים וכו') - 20%

אופן השותפות:

הרשות הזוכה תקבל עבודות שימור וייצוב של האתר הנבחר לצורך התאמתו לשימוש ובנוסף תכנית חינוכית עירונית מקיפה המלווה את כל התהליך. **שווי העבודות שישקיעו משרד מורשת דרך רשות העתיקות בכל אתר יעמוד על 300,000 - 700,000 ₪ (על פי הנדרש).**

העירייה או הרשות מתבקשת להשלים מימון לצורך השלמת המרכיבים הבאים:

- אמצעי הפיתוח, ההנגשה וההמחשה הנדרשים בכל אתר על פי תכנון משותף שתבצע רשות העתיקות
- הסעות ילדים
- מימון אירועי שיא באתר
- מיתוג ופרסום המיזם ברמה העירונית.

פירוט מרכיבי השימור והחינוך הכלולים במיזם

מטרת העל של הפרויקט היא "להחיות" את האתרים הארכיאולוגיים - הקהילה המקומית תעשה שימוש באתר הארכיאולוגי הסמוך לה. השימוש יכול להיות שילוב האתר בגינת השעשועים, ייסוד גינה קהילתית, פעילות קבועה של בית ספר סמוך או תנועת נוער – אופי השימוש בכל אתר ואתר ייקבע מול הרשות המקומית עצמה על פי רצונותיה ואופייה. על מנת לאפשר את השימוש העירוני באתרי המורשת נדרשות פעולות פיזיות באתרים:

א. פעולות פיזיות לשימור והנגשת האתר הארכיאולוגי שיבוצעו בהובלת צוותי שימור מקצועיים של מינהל שימור כולל:

- **תכנון השימור והפיתוח של האתר** – יבוצע על ידי מתכנני מינהל שימור ובתיאום מול הרשות.
- **שימור וייצוב השרידים הארכיאולוגיים** - יבוצע על ידי מינהל שימור ובשיתוף נאמני שימור והקהילה.
- **הסדרת שבילים והנגשה** – יבוצע בשיתוף – תכנון על ידי רשות העתיקות וביצוע על ידי הרשות המקומית/ אזורית.
- **הסדרת דרכי הגעה וחניה** - יבוצע על ידי הרשות המקומית/ אזורית.
- **שילוט ואמצעי המחשה** – יבוצע בשיתוף על ידי רשות העתיקות והרשות המקומית/ אזורית.
- **ניקיון ותחזוקה** – יבוצע על ידי הרשות המקומית/ אזורית.

ב. פעילויות החינוך וההמסרה התומכת ינוהלו על ידי מינהל הנחלה ברשות העתיקות וכוללות מספר דרכים לחיבור כל שכבות הציבור למיזם:

1. **המסרה יזומה בקהילה:** שיעורים לבתי ספר (בכיתה ובאתר) בנושאי מורשת וארכיאולוגיה (תוך שימת דגש על למידה פעילה וחוויתית), הדרכות למבוגרים, הרצאות, סיורים וכדומה
2. **הכשרת נאמני שימור/ צוותי תחזוקה של שפ"ע** דרך שילובם בעבודות השימור המקצועיות שיבוצעו בשטח.
3. **המסרה "דרך הידיים" וחיבור בלתי אמצעי לאתר:** השתתפות קהילתית פעילה בפיתוח וטיפול האתר (שילוב הקהילה בעבודות השימור הארכיאולוגי, בהכשרת שבילים, שילוט וכדומה). דגש על שילוב כל גווי האוכלוסיה - בתי ספר, תנועות נוער, נאמני שימור בוגרים, אקדמיות, מתנ"סים ועוד.
4. **ימי שיא לאורך השנה:** קביעה של מספר ימי שיא עירוניים בהם תנותב פעילות חינוך ותרבות מגוונת אל האתר
5. **תיעוד ופרסום תהליך השימור** – יבוצע על ידי רשות העתיקות.

שיפוט שנתי וטקס במעמד שר/ אישיות בכירה.

לאחר שנה של עשייה סביב האתר – עבודות שימור ופעילות חינוכית מלווה, תיבחן רמת השותפות והעשייה מול הכוונות המקוריות לפי מדדי הצלחה שיקבעו מראש.

מטרתו של שלב זה הינו לתמרץ את הרשויות לעמוד בהתחייבותן, ולהבטיח את זכאותן לפעילות המשך במידה והן זוכות בציון גבוה. כמו כן זהו הליך של בקרה שנתי על הפעילות ועל המשכה.

הדירוג יקבע לפי **מדדי ההצלחה** לדוגמא:

- שיתוף הפעולה מצד הרשות לפיתוח והנגשת האתר
- שיתוף הפעולה העירונית מבחינת מערכת החינוך (כמות משתתפים בפועל ורמת ההטמעה של התכנים בקרב האוכלוסיה)
- רמת פירסום הנושא ומיתוג נושא השימור בעיר
- אופי ואיכות הפעילות שבוצע בפועל.
- כמות נאמני השימור וצוותי התחזוקה שהוכשרו במהלך השנה.

יאספו הנתונים מכל העיריות והרשויות שהשתתפו ותיקבע רמת ההצטיינות שלהן על ידי ועדת ההיגוי.

הזוכים המצטיינים יקבלו עדיפות להיכנס באופן מיידי לפעילות המשך ללא התמודדות בקול הקורא השנתי. במקביל יפורסם בשלב זה הקול הקורא לשנה הבאה.

לוח זמנים

הגשת הבקשות :

יש להגיש את הבקשות עד לתאריך 01/6/23 בשעה 16:00 לדוא"ל:

conservation@israntique.org.il לידי אתי ארוך – מינהל שימור המורשת הבנויה

לשאלות/ התייעצות: ניתן לשלוח מייל לכתובת: conservation@israntique.org.il

במקביל, יפורסם בהמשך מועד זום מרוכז לשאלות.

נספח – התחייבות לתחזוקה

הנדון: התחייבות ביצוע עבודות תחזוקה באתר מורשת

אני הח"מ, מורשה מטעם מועצה אזורית/ עירייה _____ (להלן: "הרשות"), לאחר שהרשות, בשמה אני מתחייב, זכתה בקול קורא "עתיקות ליד הבית" מתחייב כדלקמן:

1. רשות העתיקות תבצע פרויקט שימור, פיתוח והנגשה של אתר עתיקות בתחומי העיר בשיתוף הקהילה בהתאם לפרויקט שהוגש במסגרת קול הקורא ואושר .
2. בסיום הפרויקט האחריות על האתר תועבר לרשות.
3. הרשות תבצע פעולות תחזוקה של האתר.
4. תחזוקה הנוגעת לשימור השרידים באתר תעשה על ידי הרשות בהתאם להנחיות רשות העתיקות בהתאם לצורך.
5. מטרת התחייבות זו, היא להבטיח כי האתר _____ יתוחזק באופן שימשיך לשרת את הרשות ותושביה.

מורשה חתימה

שם מלא + תפקיד

חותמת רשות